

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده روانشناسی و علوم اجتماعی ، گروه فلسفه آموزش و پرورش

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

رشته تاریخ و فلسفه آموزش و پرورش، گرایش تعلیم و تربیت اسلامی

عنوان:

بررسی سوره مبارکه انعام و استخراج اصول و

شیوه های تربیتی آن

استاد راهنما:

خانم دکتر شهرزاد شاوردی

استاد مشاور:

خانم دکتر طیبه صفایی

پژوهشگر:

رقیه کشاورز

تابستان ۱۳۹۰

تقدیم

تقدیم به پیشگاه مقدس امام زمان (عج)
و تمامی عاشقان و پویندگان کلام قرآن
و به دلهایی که تشنه ترنم وحی الهی اند
و تقدیم به معلمین و مربیانی که در امر تعلیم و
تربیت مخلصانه می کوشند
باشد که توشه آخرتمان گردد.

تقدیر

خدایا تو را سپاس می گویم که توفیقم دادی از رهگذر انعام شکرگذار منعم باشم .
این آغاز پژوهشی است که صورت پایان به خود گرفته است ولی اینک دریافتم که هنوز
آغاز راه است چرا که معارف قرآن کریم بسیار عمیق است و این تحقیق قطره ای از
دریای بیکران آن است .

در اینجا لازم می دانم که از استاد گرانقدر سرکار خانم دکتر شاوردی که از
راهنمایی های ارزنده ایشان استفاده نمودم تشکر و قدر دانی نمایم

همچنین از سرکار خانم دکتر طیبه صفایی و سرکار خانم دکتر انصاریان که به
عنوان مشاور و داور در انجام این پژوهش مرا یاری نمودند تشکر می نمایم .

در خاتمه از همکاری های ارزنده همسر و فرزندان عزیزم که از ابتدا تا انتهای
پژوهش حوصله نموده و مرا صمیمانه همراهی نمودند تشکر می کنم .

در اینجا لازم می دانم که زحمات خواهرگرانقدرم خانم دکتر سوسن کشاورز را
که در انجام این پژوهش آنچه در توان داشت برایم مضایقه نکرد را ارج نهم .

عنوان پایان نامه کارشناسی ارشد: بررسی سوره مبارکه انعام و استخراج اصول و شیوه های تربیتی آن

تاریخ دفاع: ۱۳۹۰/۰۶/۲۹

نام: رقیه

نام خانوادگی دانشجو: کشاورز

گروه علمی: علوم انسانی رشته تحصیلی: فلسفه آموزش و پرورش گرایش: تعلیم و تربیت اسلامی

نام خانوادگی استاد راهنما: دکتر شاوردی	نام: شهرزاد	رتبه دانشگاهی: استادیار	رشته تحصیلی: علوم تربیتی
نام خانوادگی استاد مشاور: دکتر صفایی	نام: طیبه	رتبه دانشگاهی: استادیار	رشته تحصیلی: علوم تربیتی

چکیده

این پژوهش با هدف بررسی سوره انعام و استخراج اصول و شیوه های تربیتی آن و ارائه راهکارهای عملی در عرصه تعلیم و تربیت با نظر به اصول و روشها بوده است. در این تحقیق که از روش توصیفی - تحلیلی استفاده شده است، شیوه تحلیل داده ها به صورت کیفی است و بر پایه آن، با جستجو در آیات سوره انعام با تکیه بر تفاسیر قرآن از جمله: تفسیر المیزان، نمونه، مجمع البیان، تفسیر بیان و تفسیر مشکوه و مراجعه به پایان نامه ها و مقالات و کتب مرتبط با موضوع تحقیق، ابتدا در زمینه محتوای این سوره شناخت لازم حاصل شده و در گام بعدی با نگاهی تحلیلی استلزامات تربیتی این سوره در راستای اصول و شیوه های تربیتی استخراج گردیده است و سپس پاسخ سئوالات، با توجه به آیات به همراه تحلیل مقتضی ارائه گردیده است.

کلید واژگان: سوره انعام، اصول تربیتی، شیوه های تربیتی

بسمه تعالی

در تاریخ ۱۳۹۰/۶/۲۹

دانشجوی کارشناسی ارشد خانم **رقیه کشاورز** از پایان نامه خود دفاع نموده

و بانمره **۱۹** بحروف **نوزده** و با درجه **عالی**

مورد تصویب قرار گرفت .

امضاء استاد راهنما

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	فصل اول : کلیات پژوهش
۲-۱-۱-۱	مقدمه.....
۳-۲-۱-۲	بیان مسئله.....
۳-۳-۱-۳	اهمیت و ضرورت تحقیق.....
۴-۴-۱-۴	اهداف تحقیق.....
۴-۵-۱-۵	سؤالات تحقیق.....
۵-۶-۱-۶	تعریف مفاهیم و واژگان تحقیق.....
۷-۷-۱-۷	محدودیت‌های پژوهش.....
	فصل دوم : ادبیات و پیشینه پژوهش
۹-۱-۲-۱	مقدمه.....
۹-۲-۲-۲	معرفی سوره انعام.....
۱۰-۳-۲-۳	کیفیت نزول و فضیلت سوره.....
۱۱-۴-۲-۴	چرا این سوره را انعام نامیدند؟.....
۱۲-۵-۲-۵	نمودار بودن ویژگی‌های سور مکی در سوره انعام.....
۱۲-۶-۲-۶	هدفهای عمده و اساسی سوره انعام.....
۱۳-۷-۲-۷	محتوای سوره انعام.....
۱۳-۱-۷-۲-۷	توحید و اعتقاد به یگانگی خداوند متعال.....

- ۱۴-۲-۷-۲- مسأله وحی و رسالت.....
- ۱۴-۳-۷-۲- تکذیب کنندگان رسولان خدا.....
- ۱۵-۴-۷-۲- مسأله بعث و جزا در روز قیامت.....
- ۱۷-۵-۷-۲- داستان محاجّه ابراهیم خلیل (ع) با مشرکان.....
- ۱۹-۶-۷-۲- فرزندان صالح و لایق حضرت ابراهیم (ع)، مواهبی از طرف خدا.....
- ۲۰-۱-۶-۷-۲- چه کسانی ذریّه پیامبر هستند؟.....
- ۲۱-۲-۶-۷-۲- اهمیت فرزندان صالح در معرفی شخصیت انسان.....
- ۲۲-۳-۶-۷-۲- چرا نام این پیامبران در سه گروه و در، سه آیه بیان شده است؟.....
- ۲۲-۷-۷-۲- سفارشهای دهگانه در سوره انعام.....
- ۲۲-۱-۷-۷-۲- نهی از شرک به خدا.....
- ۲۳-۲-۷-۷-۲- احسان به والدین.....
- ۲۴-۳-۷-۷-۲- نهی از فرزندکشی.....
- ۲۵-۴-۷-۷-۲- نهی از ارتکاب کارهای زشت پیدا و ناپیدا.....
- ۲۵-۵-۷-۷-۲- نهی از آدم کشی.....
- ۲۶-۶-۷-۷-۲- نهی از خوردن مال یتیم و اجحاف نسبت به آن.....
- ۲۷-۷-۷-۷-۲- انصاف در پیمانها و توزین کالا.....
- ۲۸-۸-۷-۷-۲- رعایت عدالت.....
- ۲۹-۹-۷-۷-۲- وفاء به عهد و پایبند بودن به پیمان.....
- ۳۰-۱۰-۷-۷-۲- پیروی از راه راست.....
- ۳۰-۸-۷-۲- هدایت در قرآن.....
- ۳۴-۸-۲- تعریف تربیت.....
- ۳۵-۹-۲- مبانی، اصول و روشهای تربیتی از نگاه اندیشمندان.....

- ۱۰-۲- اصول تعلیم و تربیت اسلامی از دیدگاه استاد مطهری..... ۳۷
- ۱۱-۲- مبانی و اصول تربیتی در سوره انعام..... ۴۳
- ۱-۱۱-۲- مبنا: تغییر ظاهر و تحول باطن..... ۴۳
- ۱-۱-۱۱-۲- اصل تحول درونی..... ۴۴
- ۲-۱۱-۲- مبنا: آشنایی و بیگانگی با خدا..... ۴۴
- ۱-۲-۱۱-۲- اصل تذکر..... ۴۵
- ۳-۱۱-۲- مبنا: تطوّر و وسع آدمی..... ۴۶
- ۱-۳-۱۱-۲- اصل عدل..... ۴۶
- ۴-۱۱-۲- مبنا: جذبۀ حُسن و اِحسان..... ۴۸
- ۱-۴-۱۱-۲- اصل آراستگی..... ۴۸
- ۵-۱۱-۲- اصل فضل..... ۴۹
- ۱-۵-۱۱-۲- فضل و رحمت خداوند در قرآن..... ۵۰
- ۶-۱۱-۲- مبنا: تأثیر شرایط بر انسان..... ۵۱
- ۱-۶-۱۱-۲- اصل اصلاح شرایط..... ۵۱
- ۷-۱۱-۲- مبنا: مقاومت و تأثیرگذاری بر شرایط..... ۵۲
- ۱-۷-۱۱-۲- اصل مسئولیت..... ۵۳
- ۱۲-۲- روش های تربیتی سوره انعام..... ۵۳
- ۱-۱۲-۲- روش اعطای بینش..... ۵۳
- ۱-۱-۱۲-۲- آزادی اراده و اختیار انسان..... ۵۵
- ۲-۱-۱۲-۲- ریشه تاریخی دو نوع تعارض و راه حل آن..... ۵۷
- نمونه هایی از آیات در رابطه با اعطای بینش..... ۵۹
- ۱-۱۲-۲- الف- بینش در مورد نظام هستی..... ۵۹

- ۶۰.....۱۲-۱-ب- بینش در مورد خلقت و آفرینش انسان.....
- ۶۱.....۱۲-۱-ج- بینش در مورد دنیا.....
- ۶۳.....۱۲-۱-د- بینش در مورد تاریخ گذشتگان.....
- ۶۵.....۱۲-۱-ه- بینش در مورد مرگ و پس از مرگ.....
- ۶۷.....۱۲-۲- روش دعوت به ایمان.....
- ۷۰.....۱۲-۲-۱- آثار تربیتی ایمان در زندگی.....
- ۷۰.....۱۲-۲-۱-الف- آرامش و انبساط خاطر.....
- ۷۱.....۱۲-۲-۱-ب- دوری از گناه.....
- ۷۱.....۱۲-۲-۱-ج- ایجاد جامعه ای سالم.....
- ۷۲.....۱۲-۳- روش عبرت.....
- ۷۵.....۱۲-۴- روش یادآوری نعمتها.....
- ۸۰.....۱۲-۵- روش انذار.....
- ۸۲.....۱۲-۶- روش مجازات به قدر خطا.....
- ۸۲.....۱۲-۶-۱- آیا گاهی بار گناه دیگران را بر دوش می کشیم؟.....
- ۸۳.....۱۲-۶-۲- آیا اعمال نیک دیگران برای ما مفید است؟.....
- ۸۵.....۱۲-۷- روش تکلیف به قدر وسع.....
- ۸۷.....۱۲-۸- روش تزئین کلام.....
- ۸۹.....۱۲-۹- روش مبالغه در پاداش.....
- ۹۰.....۱۲-۱۰- روش تبشیر.....
- ۹۱.....۱۲-۱۱- روش توبه.....
- ۹۳.....۱۲-۱۲- روش مواجهه با نتایج اعمال.....
- ۹۴.....۱۲-۱۳- روش ابتلا.....

- ۹۷ ۱۲-۱۳-۱- تفاوت در میان انسانها و اصل عدالت.....
- ۹۸ ۱۲-۱۴-۱- روش اسوه سازی.....
- ۱۰۰ ۱۲-۱۴-۱- هدایتی که باید سرمشق پیامبر اسلام قرار گیرد ، چیست ؟.....
- ۱۰۲ ۱۵-۲- پیشینه پژوهش.....
- ۱۰۵ ۱-۲- مشخصات سوره.....
- ۱۰۵ ۲-۲- محتوای سفارش های دهگانه.....
- ۱۰۶ ۳-۲- موضوعات برخی آیات سوره.....

فصل سوم : روش اجرای پژوهش

- ۱۰۸ ۱-۳- مقدمه.....
- ۱۰۸ ۲-۳- روش تحقیق.....

فصل چهارم : تجزیه و تحلیل یافته های تحقیق

- ۱۱۲ ۱-۴- مقدمه.....
- ۱۱۲ ۲-۴- سؤال اول.....
- ۱۱۷ ۳-۴- سؤال دوم.....
- ۱۳۲ ۴-۴- سؤال سوم.....
- ۱۳۷ ۱-۴- مبانی ، اصول و روشهای تربیتی در سوره انعام.....

فصل پنجم : نتیجه گیری و پیشنهادات

- ۱۳۹ ۱-۵- مقدمه.....
- ۱۳۹ ۲-۵- نتیجه گیری.....
- ۱۴۰ ۳-۵- سوره مبارکه انعام در یک نگاه.....

۱۴۱	۴-۵- نظام تربیتی ارائه شده در سوره و محتوای آن
۱۴۳	۵-۵- خلاصه ای از پاسخ سؤالات
۱۴۵	۱-۵-۵- جمع بندی روشها
۱۴۶	۶-۵- پیشنهادات حاصل تحقیق
۱۴۸	۷-۵- پیشنهادات جانبی
۱۵۰	۸-۵- پیشنهادات پژوهشی
۱۵۱	فهرست منابع

فصل اول

کلیات پژوهش

۱-۱-۱- مقدمه

از نظر اسلام ، انسان قابل احترام و دارای جایگاهی رفیع در بین سایر مخلوقات است . هدایت و تربیت او نیز دارای خصوصیتی است که باید آنها را از قرآن مجید و احادیث و سیره معصومین (ع) کشف و استنباط نمود . بهره گیری از زبان وحی در شناخت هدف زندگی انسان ، چشم اندازی وسیعتر از آنچه پندار ماست ، پیش روی ما می نهد ؛ زیرا شناخت ویژگی های انسان چنانکه باید ، تنها در توان خالق یکتاست .

قرآن کریم معجزه آخرین پیامبر الهی حضرت محمد (ص) ، دریای پهنای معارف الهی است که با هدف تربیت و هدایت انسانها نازل شده و هر چه در این زمینه لازم بوده در این کتاب گرانقدر آمده است . قرآن کتاب هدایت و ارشاد به صراط مستقیم الهی است ، که متضمن خیر دنیا و آخرت و رضای خداوند است . قرآن اقیانوسی عظیم و ژرفی است که پر از لؤلؤ و مرجان است و برای صید آن باید غواصی کرد . دانشمندان مسلمان در ادوار مختلف از چهارده قرن تا کنون تلاش کرده اند تا بلکه بتوانند به بطنی از بطون آن راه یابند و کوششهای آنها در قالب تفاسیر مختلف در اقصی نقاط سرزمین های اسلامی حاکی از عمق چنین بینشی در نزد مسلمین می باشد . اگر پژوهشگران و دانشمندان اسلامی و علاقمندان ، عالمانه به تفسیر و تبیین قرآن پردازند ، بهترین قوانین و دستورالعمل های زندگی بشر را می توانند از آن استخراج و استنباط نمایند . (عباس نژاد و همکاران ، ۱۳۸۵ ، ص ۱۳) . ما نیز در این مقال بر آنیم تا با غور در سوره مبارکه انعام ، اصول و شیوه های تربیتی آن را بررسی نموده تا راهنمای عملمان در زندگی گردد.

۱-۲- بیان مسئله

در شرایط فرهنگی و اجتماعی امروز، تعلیم و تربیت دینی در حال گذر از چالشی سخت و معبری با پرتگاه‌های فراوان است. در دنیای به هم پیوسته معاصر، فرهنگ‌ها به سرعت منتقل می‌شوند و تحت عنوان جهانی شدن به کمک وسایل و فناوری‌های جدید ارتباطی الکترونیکی، باورها، ارزش‌ها و هنجارهای فرهنگی سیاسی، اقتصادی و عناصر اجتماعی هویت ساز و سنت‌های دینی اقوام و ملت‌ها در معرض التقاط و انحلال قرار دارند. تدوین و تبیین هدف، راهبردها و راهکارهای تعلیم و تربیت دینی به تفکر و تحقیق همه جانبه نیازمند است.

قرآن کریم برای تامین سعادت مادی و معنوی و شفای بیماری‌های روحی و اخلاقی بشر و هدایت خلق به صراط مستقیم، در زندگی فردی و اجتماعی نازل شده و آفریدگار انسان، نیازمندی‌های او را از هر جهت منظور نظر حکمت خود قرار داده و به مصداق "ما فَرَطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ" (انعام/۳۸) هیچ یک از جهات کمال و سعادت آدمی را مسکوت و ناگفته نگذاشته است. از آنجا که قرآن کتاب انسان‌سازی و تربیت است. بر آن شدیم که با بهره‌گیری از آیات سوره انعام اصول و روش‌های به کار رفته در این سوره را بررسی نموده و با استفاده از آن راهکارهایی در جهت بهبود امر تعلیم و تربیت در نظام رسمی کشور داشته باشیم. آیا سوره انعام که مکرراً در جلسات مذهبی قرائت می‌گردد، محتوای آن چیست و اصول و روش‌های اشاره شده در آن کدامند؟ که می‌توانند درمان بسیاری از دردهای نظام تعلیم و تربیت باشند و آثار تربیتی زیادی برای استفاده کنندگان داشته باشد.

۱-۳- اهمیت و ضرورت تحقیق

در نظام اعتقادی و تربیتی اسلام انسان از جایگاه والا و ارزشمندی برخوردار است. گوهر وجود آدمی در حقیقت ملکوتی او جز به تربیتی حقیقی شکوفا نمی‌شود و بهترین راه تربیت، راه وحی یا راه تربیت معصومین (ع) است.

قرآن کریم ، بهترین و کاملترین کتاب تربیتی برای انسان است که به طور همه جانبه و فراگیر تمام جنبه های فردی و اجتماعی زندگی انسان را در بر گرفته و اندیشه های تربیتی را به عالی ترین شکل بیان نموده و بهترین راهکارهای تربیتی را ارائه می دهد .

محقق در این پژوهش بنا دارد تا ضمن بررسی سوره مبارکه انعام به این اهداف نایل آید نباید تنها با خواندن الفاظ این سوره در جلساتی با عنوان ختم انعام بسنده کرد و آن را برای حل مشکلات شخصی و خصوصی باتشریفات ویژه ای برگزار نمود بلکه این سوره مانند سوره دیگر قرآن هدفش انسان سازی است و تربیت انسانی کامل .

امام خمینی (قدس سرّه) همواره می فرمودند : تربیت باید تربیت قرآنی باشد . این سوره که سراسر نور و رحمت است باید تک تک آیات آن موشکافی شده و در حوزه تعلیم و تربیت ضمن بهره گیری از محتوای آن ، اصول و روش های تربیتی آن نیز استخراج گردیده در راهکارهای عملی مطابق با آن ارائه شود .

هر چند که در این عرصه فعالیت هایی صورت پذیرفته و تلاش های شده ولی کافی نیست و روز به روز باید مطالعات عمیق تری پیرامون آن انجام شود تا بتواند خلأهای تربیتی موجود در زندگی انسان ها را پر نموده و او را به تکامل و سعادت کامل برساند .

۱-۴- اهداف تحقیق

- بررسی آیات سوره مبارکه انعام
- استخراج مبانی و اصول تربیتی سوره
- استخراج روش های تربیتی موجود در سوره انعام
- ارائه راهکارهای عملی در عرصه تعلیم و تربیت کشور با نظر به مبانی ، اصول و روشها

۱-۵- سئوالات تحقیق

- چه اصول تربیتی را متناظر با آیات مطروحه در سوره انعام می توان استخراج نمود ؟
- چه شیوه های تربیتی را متناظر با آیات این سوره می توان استخراج نمود ؟

- چه راهکارهایی را جهت پیشبرد نظام تعلیم و تربیت رسمی کشور، متناظر با اصول و شیوه های تربیتی می توان دریافت نمود؟

۱-۶- تعریف مفاهیم و واژگان تحقیق

واژه تربیت از ریشه «رَبَوَ» و باب تفعیل است. در این ریشه معنای زیادت و فزونی اخذ شده است و در مشتقات مختلف آن، می توان این معنا را به نوعی بازیافت. بنا بر این، واژه تربیت با توجه به ریشه آن، به معنای فراهم آوردن موجبات فزونی و پرورش است. و از این رو به معنای تغذیه طفل به کار می رود. اما علاوه بر این، تربیت به معنای تهذیب نیز استعمال شده که به معنای زدودن خصوصیات ناپسند اخلاقی می باشد. در قرآن، مفهوم تربیت (از ریشه ر ب و) چندان مورد توجه قرار نگرفته و در مواردی که این کلمه در ارتباط با انسان بکار رفته، عمدتاً مفهوم رشد و نمو جسمی مراد بوده است. به رغم دامنه محدودی که کلمه تربیت از (ر ب و) داشت، ماده ی (ر ب ب) و استعمال و مشتقات آن در ارتباط با انسان، فراخنای وسیعی از آیات قرآن را در بر گرفته است و چنین به نظر می آید که در بررسی آن به عنوان تربیت اسلامی گفته می شود، باید این طریق را پیمود.

ر ب ب (که در صورت مضاعف، ربّ گفته می شود) دو عنصر معنایی دارد، مالکیت و تدبیر. پس رب به معنای مالکِ مُدَبِّر است. یعنی هم صاحب است و تصرف در مایملک از آن او و هم تنظیم و تدبیر مایملک در اختیار اوست. کلمه رب در حالت اضافه، به غیر خدا نیز اطلاق می شود. (ربُّ الدَّار: صاحب خانه) اما هر گاه بطور مطلق به کار رود (یعنی به صورت رب)، اختصاص به خدا خواهد داشت.

در «المفردات»، رب در معنای مصدری به معنای تربیت گرفته شده است. یعنی گرداندن و پروراندن در پی چیزی تا حد نهایت. و این معنا از دو جنبه مالکیت و تدبیر، تنها به جنبه دوم ناظر است و می توان گفت که تدبیر، متضمن مالکیت گرفته شده است. به هر

حال ، تدبیر فرع بر مالکیت است و رب هم مالک است و هم مدبر . (باقری ، ۱۳۸۹ ص ۵۴)
رَبِّتْ (تربیت کردم) از واژه «ربو» است و گفته اند اصلش از مضاعف یعنی رَبَّ (رَبَّب) بوده است که یک حرف آن برای تخفیف در لفظ به حرف «ی» تبدیل شده است . «رب» به معنای مالک ، خالق ، صاحب ، مدبر ، مربی ، قیم ، سرور و مُنعم است و نیز اصلاح کننده هر چیزی را رب گویند . بنا بر این ، رب به معنای مالک ، مدبر و تربیت کننده است . رب در اصل به معنای تربیت و پرورش است ؛ یعنی ایجاد حالتی پس از حالت دیگر در چیزی تا به حد نهایی و تام و کمال خود برسد . (راغب اصفهانی)

تربیت عبارتست از : جریان زمینه ساز هدایت افراد جامعه به سوی تکوین و تعالی پیوسته هویت خویش برای شکوفایی و فطرت و رشد همه جانبه و متعادل استعدادهای طبیعی در مسیر قرب الی الله . طی این جریان ، متریان با کسب شایستگی های لازم جهت درک موقعیت خود و عمل برای بهبود آن بر اساس ایمان (انتخاب و التزام آگاهانه و آزادانه نظام معیار) آماده تحقق مراتب حیات طیبه در همه ابعاد می شوند . بر این اساس ، تربیت را باید به عنوان امری جامع و یکپارچه ، حرکتی هماهنگ ، فراگیر و همیشگی (مادام العمر) و مشتمل بر فرایندهای زمینه ساز تحول اختیاری و آگاهانه آدمی دانست که به مثابه امری یکپارچه با تکوین و تعالی تمام ابعاد وجودی هویت انسان به منزله یک کل سر و کار دارد. (کار گروه تدوین ، ۱۳۸۷)

اصل در علوم کاربردی قاعده عامه ای خواهد بود که می توان آن را بمنزله دستورالعملی کلی در نظر گرفت و به عنوان راهنمای عمل قرار دارد . اصول تعلیم و تربیت مجموعه قواعدی هستند که راهنمای عمل قرار می گیرند . اصول و روشها از یک سنخ هستند . زیرا هر دو دستورالعمل اند و به ما می گویند که برای رسیدن به مقصد و مقصود مورد نظر چه باید بکنیم. اما تفاوت آنها در این است که اصول ، دستورالعمل های کلی و روشها دستورالعملهای جزئی تر هستند . (باقری ، ۱۳۸۹ ص ۸۷)

۱-۷- محدودیت‌های پژوهش

هر کار پژوهشی معمولاً با سختیها و محدودیت‌هایی همراه است. محدودیت‌ها هم معمولاً به دو دسته تقسیم می‌شوند، محدودیت‌های در اختیار محقق و محدودیت‌های خارج از اختیار محقق، در ذیل به برخی از این محدودیت‌ها اشاره می‌شود:

۱-۷-۱- محدودیت‌های خارج از اختیار محقق

- نبود سیستم جامع اطلاع‌رسانی در سطح کشور در زمینه پروژه‌های دانشجویی جهت استفاده در بخش پیشینه پژوهش، که این کمبود مشکلاتی را فراهم می‌نمود و زمان بسیاری را می‌گرفت.

- با توجه به نبودن موضوع، بیشتر منابع از نوع تفسیر آیات بود و منابعی که به مبانی اصول و روشها بپردازد کم بود.

- از آن‌جا که مهم‌ترین منبع، تفاسیر مربوط به سوره انعام بود، بدلیل کثرت و تنوع تفاسیر تلفیق و استخراج یک مطلب زمان زیادی را به خود اختصاص می‌داد.

- چون موضوع تحقیق ارتباط مستقیم با قرآن داشت و نیازمند به تخصص قرآنی بود، لذا محقق همواره از این احتراز داشت که مبدا تفسیر به رأی شود و کار او از ادب قرآنی فاصله بگیرد و به این دلیل با احتیاط زیاد مطالب را مطرح نموده است.

۱-۷-۲- محدودیت‌های در اختیار محقق

- محدودیت محتوایی، این تحقیق فقط در سوره انعام انجام شده است، می‌تواند در مورد سوره‌های دیگر قرآن هم باشد.

- این پژوهش موضوعش اصول و روشهای مستخرج از سوره انعام است، می‌تواند بررسی این سوره از جنبه‌های دیگر هم باشد از جمله: موضوعات اخلاقی، اجتماعی، اقتصادی و ...

فصل دوم

ادبیات و پیشینه پژوهش

۲-۱- مقدمه

در این فصل ابتدا به مبانی نظری در خصوص ابعاد مختلف سوره انعام از نظر کیفیت نزول و فضیلت تلاوت آن ، علت نامگذاری سوره به این اسم ، هدفهای عمده و اساسی این سوره و محتوای آن با استفاده از تفاسیر معتبر پرداخته و سپس نگاهی به معنای تربیت و مبانی و اصول و روشهای تربیتی از دیدگاه صاحب نظران داشته و در انتها به پیشینه پژوهش ، گذری داشته ایم . لازم به ذکر است که در ترجمه آیات از ترجمه تفسیر نمونه، با توجه به ساده و روان بودن آن ، استفاده شده است .

۲-۲- معرفی سوره انعام

سوره انعام ششمین سوره قرآن کریم و دارای ۱۶۵ آیه می باشد و ۳۰۳۵ کلمه است . از امتیازات این سوره آن است که تمام آیاتش یکجا نازل شده و بنا بر این ، کل آن مکی است . سوره انعام در سال چهارم بعثت ، یک سال پس از دعوت علنی آن حضرت نازل گشت . لذا ادله توحید و قدرت خدا را در معرض گذاشت و نیز آدله مشرکین را خاطر نشان کرد .

لفظ "قل" در این سوره حدوداً ۳۴ مرتبه آمده است ، و شاید هیچ سوره ای در قرآن ، این اندازه ، این جمله در آن تکرار نشده باشد ، و این در حقیقت درگیری شدید پیامبر (ص) را در این سوره با منطبق مشرکان منعکس می کند.

و نیز راه هر گونه بهانه را بر آنها می بندد زیرا تکرار کلمه «قل» نشانه این است که تمام این گفتگوها به فرمان خدا و به تعبیردیگر عین منطق پروردگار است نه نظرات شخص پیامبر . روشن است ذکر کلمه «قل» در این آیات و مانند آنها در متن قرآن ، برای حفظ اصالت قرآن و نقل عین کلماتی است که بر پیامبر (ص) وحی شده و به تعبیردیگر پیامبر (ص)